

ERİ ÎNVĂȚĂMÂNTUL FINLANDEZ ÎN PRACTICĂ

Ce,
de ce
și cum

Editoare:

JOHANNA JÄRVINEN-TAUBERT

PÄIVI VALTONEN

ELENA CHUKHLANTSEVA

Traducere, notă introductivă și comentarii de **RAY FLORIAN IUNIUS**

CUPRINS

Notă introductivă (prof. univ. dr. Ray Florian Iunius)	7
Cuvânt-înainte (dr. Kenneth Vella)	25
Prefață	29
1. Pietrele de temelie ale educației finlandeze	33
2. Noul curriculum național de bază finlandez: de la de ce la cum	69
2.1. Cum se concep lecțiile în Finlanda	87
2.2. Metode de activare în clasă	95
2.3. Învățarea bazată pe fenomene în învățământul finlandez	101
2.4. STEAM permite încrucișarea programelor școlare și cooperarea între profesori	109
2.5. Consolidarea implicării și participării elevilor	115
3. Sprijinul educațional în stil finlandez	123
3.1. Sprijinul general: primul răspuns la nevoia de sprijin individual a elevului	147
3.2. Educația de bază flexibilă: calea finlandeză de a-ți recâștiga motivația pierdută în școală	153
3.3. Sprijinul special și educația specială organizată pe domenii de activitate	157
4. Conducerea pedagogică finlandeză	163
4.1. Din ce sunt făcuți directorii buni?	185
4.2. Dezvoltarea unei culturi operaționale pozitive și constructive în școală	191
4.3. Conducerea partajată și organizarea echipelor în școlile finlandeze	197

5. Educația finlandeză timpurie ca bază pentru învățarea pe tot parcursul vieții	207
5.1. Educarea completă a copilului: găsirea unui echilibru corect	231
5.2. Parteneriatul cu familiile în educația timpurie a copiilor	237
5.3. Planul individual de educație și îngrijire timpurie a copilului (ECEC): navigarea pe drumul cel bun	241
5.4. Spațiul copilului: să facem o transformare a mediului de învățare!	247
6. Ce ar trebui să știe părinții despre procesul de învățare al copiilor lor: o perspectivă finlandeză	253
7. Epilog: viitorul educației	271
Sistemul de învățământ din Finlanda	282
Date despre indicele educațional finlandez	283
Despre editoare și traducători	287
Note	291
Bibliografie	307
Indice	317

CAPITOLUL 1

PIETRELE DE TEMELIE ALE EDUCAȚIEI FINLANDEZE

Johanna Järvinen-Taubert, directoare pedagogică,
Learning Scoop, Tampere, Finlanda

Învățământul finlandez este renumit pentru calitatea sa excepțională. De peste 15 ani, elevii finlandezi se află în fruntea clasamentelor internaționale. Experții din întreaga lume s-au întrebat ce anume face ca învățământul finlandez să aibă atât de mult succes. Ce ar putea lumea să învețe de la Finlanda?

Pentru a înțelege învățământul finlandez, este necesar să înțelegem câteva principii de bază. Aceste principii stau la baza întregului sistem educațional și a practicilor educaționale din Finlanda, pe care le prezintă articolul introductiv al cărții de față. Înțelegerea principiilor – sau a pietrelor de temelie, așa cum le numim noi – este o condiție prealabilă pentru a înțelege organizarea și practicile educației finlandeze. Pasi Sahlberg enunță aceeași idee: „Politicienii asimilează adeseori studiile comparative internaționale asupra performanței elevilor prin simpla examinare a clasamentelor țărilor, neîncercând să

înțeală caracteristicile naționale fundamentale care ar putea explica diferența de performanță dintre sisteme.⁴¹

Educația finlandeză se bazează pe următoarele pietre de temelie:

1. Egalitatea și echitatea
2. Încrederea și responsabilitatea
3. Autonomia
4. Cooperarea
5. Axarea pe cel care învață
6. Baza științifică

Egalitatea și echitatea

Societatea echitabilă

Fără îndoială, unul dintre cuvintele-cheie în educația finlandeză este egalitatea. Accentul pus pe egalitate reprezintă fundamentul bunăstării tuturor societăților nordice. Societatea finlandeză, în ansamblul ei, se bazează pe ideea că fiecare individ ar trebui să dispună de posibilități egale cu ale celorlalți și să aibă dreptul la sprijin potrivit nevoilor sale. S-ar putea spune chiar că Finlanda nu urmărește doar egalitatea (oferindu-le tuturor aceleași oportunități), ci și echitatea (oferindu-le oamenilor ceea ce au nevoie și corectitudine în orice situație). În Finlanda, conceptul de șanse egale și echitate este acceptat

aproape în unanimitate. Desigur, interpretarea modului în care ar trebui implementată egalitatea poate fi diferită.

Țările nordice nu sunt renumite pentru inegalitatea veniturilor, ci mai degrabă pentru că le oferă un trai decent tuturor cetățenilor. Impozitarea în toate țările nordice, inclusiv în Finlanda, este relativ ridicată. Este, de asemenea, progresivă, astfel încât cei care câștigă mai mult plătesc mai multe taxe. În schimb, finlandezii primesc educație gratuită și asistență medicală aproape scutită de costuri, precum și multe alte servicii din partea guvernului. În Finlanda, efortul de asigurare a unor condiții de viață decente pentru toți cetățenii este considerat, de asemenea, o garanție pentru o societate înfloritoare. Hargreaves și Shirley subliniază faptul că un stat social puternic este punctul culminant din povestea de succes a economiei finlandeze.²

Țările nordice sunt cunoscute, totodată, pentru egalitatea de gen. De exemplu, femeile finlandeze au fost primele din lume* care și-au exercitat pe deplin dreptul de vot și dreptul de a candida la alegeri în 1907. Chiar și astăzi, Finlanda are unul dintre cele mai mari procente de femei în parlamentul național, comparativ cu celelalte popoare. În plus, în Finlanda, este aproape de la sine înțeles că guvernul ar trebui

* Femeile din Noua Zeelandă și Australia au obținut dreptul de vot înaintea celor din Finlanda. Cu toate acestea, femeile finlandeze au fost primele din Europa care au obținut dreptul de vot și primele din lume cărora le-a fost recunoscută eligibilitatea pentru funcții publice, adică au putut candida la alegeri. (*N. a.*)

să fie compus dintr-un număr egal de miniștri, atât de sex feminin, cât și masculin.

Educația este strâns legată de valorile și cultura societății. Sahlberg afirmă că sistemele de educație funcționează ca o parte interconectată a unor sisteme sociale și politice mai largi.³ Ideea că toți sunt egali poate fi observată și în sistemul educațional finlandez. Una dintre pietrele de temelie ale educației finlandeze constă în ideea că toți oamenii trebuie să aibă acces egal la educație și formare profesională de înaltă calitate. Aceleași oportunități educaționale ar trebui să fie la dispoziția tuturor cetățenilor, indiferent de originea lor etnică, de vârstă, de avere sau de locul de reședință.⁴ Din această perspectivă, nu este de mirare că, în general, esența fiecărei dezbateri publice cu privire la orice reformă a educației în Finlanda rezidă în întrebarea: Promovează egalitatea?

Una dintre pietrele de temelie ale educației finlandeze constă în ideea că toți oamenii trebuie să aibă acces egal la educație și formare profesională de înaltă calitate.

Egalitatea socială

Obiectivul hotărâtor al finlandezilor este să se asigure că toți copiii au șanse egale de reușită în educație, indiferent de

mediul social din care provin și de posibilitățile materiale. Sahlberg subliniază că acest principiu poate fi observat și în sălile de clasă finlandeze: „Majoritatea elevilor finlandezi studiază în clase mixte din punct de vedere social, fără să fie etichetați sau izolați pe baza trăsăturilor personale sau a statutului socio-economic.”⁴⁵

Instrumentul principal pentru garantarea egalității sociale este învățământul public*, care este gratuit la toate nivelurile, de la învățământul preșcolar până la cel superior.** În învățământul preșcolar și de bază, manualele sau alte materiale de studiu, masa zilnică și transportul pentru elevii care locuiesc departe de școală sunt gratuite. La nivelul secundar superior și în învățământul superior, elevii sau părinții lor achiziționează cărțile, dar nu există taxe de școlarizare, iar în rest educația este gratuită. În plus, Finlanda dispune de un sistem bine

* În Finlanda există câteva școli private (bazate în principal pe religie sau pe anumite pedagogii alternative), dar și ele urmează programa națională de bază, sunt finanțate de guvern și nu li se permite să perceapă taxe de școlarizare (*Finnish Education in a Nutshell*, seria Education in Finland, 2017, Ministerul Educației și Culturii din Finlanda și Agenția Națională pentru Educație din Finlanda, pp. 10–11). (N. a.)

** Azi, învățământul finlandez este majoritar de stat (public), dar lucrurile nu au stat întotdeauna astfel. Statul și-a asumat această funcție în întregime după o serie de reforme susținute de o investiție masivă în învățământ, conform filozofiei sociale finlandeze. Dar încă există școli private, unde părinții le plătesc copiilor parțial studiile, iar cerințele sunt riguroase. De regulă, ele sunt laboratoare „pedagogice” originale după pedagogia aleasă: școlile Montessori, Frenet, Steiner, Mortana și Waldorf. Sunt și instituții private care predau în engleză, germană, franceză. Școlile private actuale, puține la număr, sunt adevărate școli-pilot în care se implementează cele mai avansate modele educative. (N. trad.)

pus la punct de burse și împrumuturi pentru studii, pentru a le asigura tuturor accesul la educație. Guvernul finlandez acordă ajutor financiar pentru studii de zi la școlile secundare superioare, la școlile profesionale sau la instituțiile de învățământ superior.⁶

Egalitatea de gen

Atât băieții, cât și fetele au drepturi egale la educație și învață în aceleași școli. De fapt, în Finlanda, fetele au obținut rezultate la învățatură mai bune decât băieții. Rezultatele testelor PISA (Programul pentru evaluarea internațională a elevilor) ale OCDE din 2016 au arătat că Finlanda este singura țară în care există semnificativ mai multe fete decât băieți în clasamentul celor mai buni elevi în științe.⁷ Conform studiului Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS) din 2015, fetele de clasa a IV-a au rezultate mai bune decât băieții, atât la matematică, cât și la științe.⁸ Pe de altă parte, finlandezii consideră că aceasta este, de asemenea, o problemă de egalitate de gen. În prezent, în Finlanda există o dezbatere națională în curs de desfășurare, întrebarea de bază fiind dacă școlile îi sprijină suficient pe băieți.

Tinerii cu nevoi speciale

Principiul egalității nu se limitează la chestiuni privind mediul social, posibilitățile materiale sau genul în ceea ce-i privește pe elevi și preșcolari. De fapt, egalitatea este în mare măsură motivul pentru care Finlanda a investit atât de mult în

sprijinirea elevilor și preșcolarilor cu diferite dificultăți de învățare. Fiecare copil din Finlanda are dreptul la sprijin educațional.

Mentalitatea actuală este că potențialul fiecărui elev ar trebui să fie maximizat, ceea ce necesită orientare și consiliere educațională. Scopul orientării și consilierii este să-i sprijine, să-i ajute și să-i îndrume pe elevi și preșcolari, astfel încât să poată obține rezultate cât mai bune la studii și să poată lua decizii adecvate legate de educația și cariera lor.⁹

Toate cadrele didactice, precum și alte categorii de personal din învățământ, sunt responsabile de orientare și consiliere. Profesorii sunt obligați să-i acorde atenție fiecărui tânăr și să-l ajute să progreseze în funcție de propriile capacități. În plus, toți elevii și preșcolarii au dreptul la sprijin educațional, care li se poate acorda sub forma unei instruirii ajutătoare sau a unui sprijin pentru nevoile speciale ale elevului. Scopul este ca fiecare elev să obțină succesul și să descopere bucuria de a învăța.¹⁰

Minoritățile lingvistice și imigranții

Populația Finlandei este cunoscută ca fiind destul de omogenă, iar minoritățile și imigranții nu sunt o excepție de la principiul egalității, depunându-se eforturi ample pentru a veni în sprijinul lor. Finlanda are două limbi oficiale, finlandeza și suedeza, iar educația este oferită în ambele limbi. Aproximativ 5% dintre elevii din învățământul de bază și din învățământul secundar superior frecventează o școală în

care suedeza este limba de predare. Învățământul superior este, de asemenea, disponibil în ambele limbi.¹¹

De dreptul la educație în limba maternă beneficiază și grupurile lingvistice minoritare. Autoritățile locale sunt obligate să asigure învățământul în dialectul sami sau în zonele vorbitoare de sami din Laponia. Furnizorii de educație pot solicita fonduri suplimentare de la guvern pentru organizarea predării în dialecte precum romani și sami, precum și în limba maternă a elevilor imigranți. Toți imigranții pot studia în învățământul pregătitor pentru a avea acces mai departe la învățământul de bază sau la învățământul secundar superior.¹²

Este demn de remarcat faptul că egalitatea nu este doar o poveste despre educația finlandeză, luând forme multiple: ea se transformă în decizii politice, precum și în soluții practice în viața de zi cu zi a școlilor finlandeze.

Încrederea și responsabilitatea

Trăsătura care, de obicei, îi frapează cel mai mult pe vizitorii străini la sistemul educațional finlandez este încrederea.¹³ Încrederea este atomizată în întregul sistem educațional finlandez și se găsește la fiecare nivel. Părinții au încredere în profesori și în sistemul școlar. Politicienii și autoritățile au încredere în furnizorii de educație, furnizorii de educație au încredere în directori și profesori, directorii au încredere în profesorii lor, profesorii au încredere în elevii lor, elevii au încredere în profesorii lor și așa mai departe.

Este demn de remarcat faptul că în Finlanda există relativ puține școli private, majoritatea fiind publice. Acest lucru are un efect deosebit asupra relației profesor–părinte. Deoarece nu plătesc taxe de școlarizare, părinții nu sunt considerați clienți, ci parteneri. În Finlanda, există concep-tul de „parteneriat educațional“ (*kasvatuskumppanuus*) care descrie școala și părinții ca făcând parte din aceeași echipă și având ca scop unic promovarea creșterii copilului. Ideea de scop unic și de parteneriat susține însăși existența încrederii. Obiectivele comune sunt aduse la îndeplinire prin încredere și respect reciproc.*

Bineînțeles, situația nu este roz în totalitate. În prezent, există părinți care au diverse așteptări și chiar pretenții de la școală și de la dascăli, dar atmosfera generală rămâne aceea că, prin încredere reciprocă și cooperare, școala și părinții au cele mai mari șanse de a-și atinge obiectivele comune, ceea ce este cel mai bine pentru copii. Walker afirmă că administratorii și părinții finlandezi au încredere în cadrele didactice, pentru că le respectă profesionalismul.¹⁴

Încrederea este vizibilă și în administrarea educației. Consiliul Național al Educației din Finlanda stabilește curriculumul

* Ideea de parteneriat și de obiective comune ține de specificitatea societății finlandeze și de valorile sale. În țările comuniste nu existau școli private, iar sistemul de învățământ nu crea încredere. Nici școlile publice din anumite țări cu economie de piață nu se bucură de mare încredere. Din păcate, nu putem generaliza ceea ce e specific Finlandei, iar dovada o reprezintă școlile private de calitate superioară din alte țări dezvoltate. (*N. trad.*)

național de bază, care definește schema educațională a Finlandei, în completare cu alte texte de lege.

Cu toate acestea, punerea în aplicare a curriculumului revine administrației locale și instituțiilor de învățământ, iar Consiliul Național al Educației are încredere că autoritățile locale își vor îndeplini bine rolul. Activitatea furnizorilor de educație este ghidată de obiectivele stabilite în legislație.¹⁵

În Finlanda nu există inspecții școlare¹⁶; în schimb, asigurarea calității se bazează pe dirijare, colaborare și evaluarea procesului. Dirijarea se face prin informare, sprijin și finanțare. Sistemul se bazează pe competența și conștiinciozitatea cadrelor didactice și ale altor categorii de personal.¹⁷ Pokka subliniază că dirijarea și colaborarea reciprocă au creat o atmosferă de încredere între autoritățile din domeniul educației și școli.¹⁸ Autoritățile au încredere că, oferindu-le resurse și îndrumare școlilor și profesorilor, vor găsi o modalitate de a rezolva problemele.¹⁹

Lipsa unor sisteme de testare naționale standardizate este, de asemenea, un semn de încredere în Finlanda. Nu există teste naționale standardizate în învățământul de bază. Criteriile de evaluare sunt descrise în curriculumul național finlandez. Școlile și profesorii sunt singurii răspunzători de evaluarea corectă și sinceră a rezultatelor elevilor la învățătura pe baza criteriilor legale. Totuși, există o formă de evaluare națională a elevilor în Finlanda, care se realizează regulat și se bazează pe eșantioane. Furnizorii de educație își primesc propriile rezultate, care sunt apoi utilizate în perfecționarea

Cum ar arăta o Românie educată? După multe eforturi, am reușit în sfârșit să avem o nouă lege a învățământului. Bună sau rea, pe placul unora sau criticată de alții, important este că o avem. Acum trebuie s-o implementăm. Noua lege a educației din Finlanda a fost declicul unei transformări majore. Sau poate necesitatea transformării majore a învățământului finlandez i-a determinat pe guvernanți să conceapă o nouă lege, cu tot ce a ținut de implementarea ei. Și la noi este (încă) un nou început.

Suntem în plină schimbare climatică, socială, politică și tehnologică. Viteza transformării este enormă, iar presiunea pe care o suportăm zilnic este pe măsură. Dacă noi, adulții, ne aflăm într-o asemenea stare, ce facem cu copiii noștri? Cum îi sfătuim și cum îi pregătim pentru lumea pe care am creat-o? Cum îi ajutăm, astfel încât să poată reacționa cu succes la schimbare? În anul în care apare această carte, România are cel mai mare buget pentru educație din istorie. E încă departe de ce ne-am dori, însă mai mult decât am sperat.

Fundația Didactica, grădinițele și școlile româno-finlandeze ERI au avut inițiativa aducerii acestei lucrări importante în România, ca sursă de inspirație pentru oamenii remarcabili din domeniul educațional.

Prof. univ. dr. RAY FLORIAN IUNIUS

CURTEA VECHЕ

curteaveche.ro

ISBN 978-606-44-1638-4

9 786064 416384